

УДК 001.895:338.43

О. І. Мельник,
аспірант, Миколаївський національний аграрний університет

ОЦІНКИ СИСТЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗА МІЖНАРОДНИМИ РЕЙТИНГАМИ

O. Melnyk,
Postgraduate student, Mykolayiv National Agrarian University

EVALUATION SYSTEM OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN INTERNATIONAL RANKINGS

Обґрунтовано необхідність проведення дослідження позиції країни і аграрного сектора економіки щодо рівня розвитку економіки знань та інноваційного підприємництва. Розглянуто існуючі методичні підходи до аналізу глобальних показників розвитку. Наведено сильні і слабкі позиції країни в міжнародних рейтингах.

The necessity of the study position of the country and the agricultural sector relative to the level of development of knowledge economy and innovation entrepreneurship. Reviewed existing methodological approaches to the analysis of global development indicators. Given the strengths and weaknesses of the country's position in international rankings.

Ключові слова: інноваційне підприємництво, економіка знань, глобальний індекс інновацій, інновації, інноваційний розвиток.

Key words: innovative entrepreneurship, knowledge economy, global innovation index, innovation, innovative development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У процесі історичної динаміки суспільства визначальні чинники його розвитку змістилися від землі, праці, капіталу до наукових досліджень, поширення знань, технологій та інновацій. На сьогодні розвиток та структурно-інноваційна перебудова економік все більшої кількості країн світу здійснюється в площині розбудови економіки знань (суспільства знань). На відміну від індустріальної економіки, яка базується на матеріальних активах і фінансовому капіталі (основні ресурси — земля, праця, капітал), основою постіндустріальної економіки є нематеріальні активи та інтелектуальний капітал (основні ресурси — інформація та знання). Здатність до накопичення і обробки існуючих знань та генерації і розповсюдження нових стає основою конкурентоспроможності, визначальною умовою прискореного соціально-економічного зростання і, як результат, еволюційного розвитку.

У суспільстві знань створюється унікальне поєднання умов і факторів, які породжують окремий тип підприємництва — інноваційний як поведінково-психологічний феномен, що ба-

зується на інтелектуальному, емоційному і психологічному розвитку особистості підприємця. Одним із етапів оцінки системи інноваційного підприємництва в країні (в т.ч. й аграрному секторі економіки) є аналіз глобальних показників розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі аспекти щодо новітніх методик оцінки ефективності національних інноваційних систем в міждержавних рейтингах, у тому числі щодо розбудови економіки знань та розвитку підприємництва, присвячені роботи таких науковців, як Н. Богдан [1], Л. Лігоненко [2], І. Павленка [3] та ін. При цьому залишаються не вирішеними питання щодо узагальнення методичних підходів до аналізу глобальних показників розвитку як складової оцінки системи інноваційного підприємництва.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Оцінити вплив світових тенденцій на розвиток інноваційного підприємництва в Україні та визначити сильні і слабкі позиції країни за міжнародними індексами.

**ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

Вихідною умовою розвитку інноваційного підприємництва як явища суспільства знань є ефективне використання інтелектуального капіталу. В розвинених країнах найбільшу питому вагу в ринковій вартості підприємств займають нематеріальні активи, що є наслідком ефективного використання інтелектуального капіталу підприємства. Володіння й використання знань визначає конкурентоспроможність усіх суб'єктів господарювання. Всебічне сприяння розбудові економіки знань формує інституційне середовище для розвитку інтелектуального капіталу. Завдяки цьому забезпечуватиметься висока здатність поглинання знань і високі темпи інновацій як засобів застосування знань на практиці.

Згідно з оцінками Світового банку у 2012 р. Україна за Індексом економіки знань [8] займала 56 місце (серед 146 країн) у світі у зв'язку з неефективним режимом економічного сприяння розвитку економіки знань (рейтинг 3,95 порівняно з 9,65 — максимальним показником по країнам), низьким рівнем ІКТ та інновацій (рейтинг 4,96 та 5,76, тоді як максимальні значення по країнам — 9,49 та 9,74 відповідно). Найвищий рейтинг отримала система освіти України (8,26 порівняно з максимальним показником 9,81). Це дає змогу розглядати систему освіти нашої країни як найбільш стійкий елемент національного господарства, що забезпечує відтворення інтелектуальних ресурсів навіть в умовах несприятливого середовища. Отже, на сьогодні важливо здійснити пошук ефективних механізмів та інструментів інтелектуального забезпечення інноваційного розвитку країни та її ринкових суб'єктів, в т. ч. підприємництва.

Цінним інструментом для полегшення державно-приватного діалогу, в якому політики, лідери бізнесу та інші зацікавлені сторони на постійній основі можуть оцінювати стан і прогрес у впровадженні інновацій є Глобальний індекс інновацій (ГІІ) [2, с. 15]. Аналіз даних, наведених у виданнях ГІІ, дозволить визначити пріоритетні напрями подолання слабких місць та утримання сильних позицій країни щодо прискорення інноваційного розвитку, в т. ч. й інноваційного підприємництва.

У виданнях ГІІ за 2012—2014 рр. сильними позиціями України традиційно є: "Людський капітал і дослідження" — витрати на освіту (2.1.1), державні витрати на одного учня (2.1.2), частка студентів ВНЗ до населення (2.2.1), частка інженерно-технічних випускників (2.2.2);

"Створення знань і технологій" — патентні заявки резидентів країни (6.1.1), заявки на корисні моделі резидентів країни (6.1.3) (1 місце в рейтингу протягом 3-х років), темпи росту ВВП на одного зайнятого (6.2.1) тощо.

Найбільш слабкими складовими інноваційної системи, які стримують впровадження та поширення інновацій, визнані:

1. "Інститути" — ефективність уряду (1.1.2), якість регулювання (1.2.1), верховенство права (1.2.2) та бізнес-середовище (1.3) (вартість бізнесу, сплата податків);

2. "Інфраструктура" — насамперед екологічна складова інфраструктури інновацій (3.3), рейтинг якої знизився із 110 місця у 2012 р. до 122 у 2014 році. Особливо відстає Україна від розвинених країн і країн, що розвиваються за показником енергоємності ВВП (3.3.1) — 117 позиція у світі (ГІІ 2014). За умов високих цін на енергоносії нераціональне використання ресурсів стримує ріст конкурентоспроможності продукції. Отже, пріоритетними науковими розробками мають стати насамперед енерго- та ресурсозберігаючі технології;

3. "Привабливість ринку" — найбільш вразливою є складова "Інвестиції" (127 місце), в т. ч. ринкова капіталізація (4.2.2). Перешкодою для інвестицій в економіку України, в т. ч. й аграрний сектор економіки, є слабкий захист інтересів інвесторів, непрозорість операцій та ін.

4. "Привабливість (готовність) бізнесу" — найслабкішим місцем є стан розвитку кластерів (5.2.2), позиція щодо яких знизилася на 16 пунктів і становить 126 місце у світі. Отже, інтеграційні зв'язки освіти-науки-виробництва є занадто слабкими для розбудови інноваційної економіки.

"Креативність економіки" має як сильні, так і слабкі позиції. Під терміном "креативність" у світі розуміють процес, в якому нові ідеї генеруються, зв'язуються і трансформуються в те, що має цінність. Проблемними складовими все ще залишаються використання ІКТ у створенні нових продуктів та послуг (7.1.3), а також нових моделей бізнесу (7.1.4). Позиції щодо них мають негативну тенденцію до зниження з року в рік.

Згідно з "Глобальним індексом інновацій 2014" Україна займає 63 місце, що на 8 позицій вище порівняно з ГІІ-2013. Країна дещо підвищила свій рівень щодо показників ринкової капіталізації, інтенсивності конкуренції, інтенсивності розвитку нового бізнесу та ін. У цілому слабкі і сильні сторони інноваційної системи не зазнали суттєвих змін (рис. 1). Серед складових привабливості ринку до сильних сторін

Україні в цьому році вперше віднесено легкість отримання кредиту (4.1.1) (13 місце), що в свою чергу сприятиме розширенню можливостей фінансування розвитку інноваційного підприємства.

Показник легкості отримання кредиту оцінювався експертами Всесвітнього банку на основі рейтингів "Doing Business". Ми одностайні із І. Павленко, що існує тісна залежність інноваційного розвитку держави від вихідних умов для ведення підприємства. Порівнюючи дані рейтингів Глобального індексу інновацій та "Doing Business" за останні два роки, на рисунку 2 нами відображено взаємозв'язок рейтингових позицій країн за цими індексами. Для співставності позицій України, відображені дані країн-лідерів рейтингу (в т.ч. країни ЄС), країн-аутсайдерів та країн, з якими межує Україна.

Отже, чим вище рейтингове місце країни за легкістю ведення бізнесу, тим вищий її рейтинг за Глобальним індексом інновацій. І навпаки, якщо країна займає низькі позиції у рейтингу держав за легкістю ведення бізнесу, то вона безумовно відстає і в інноваційному розвитку. Так, за легкістю ведення бізнесу Україна у 2014 р. зайняла 112 місце, піднявшись на 28 позицій порівняно з попереднім роком. Відповідно підвищилися і позиції країни за Глобальним індексом інновацій — на 8 позицій. Аналогічна

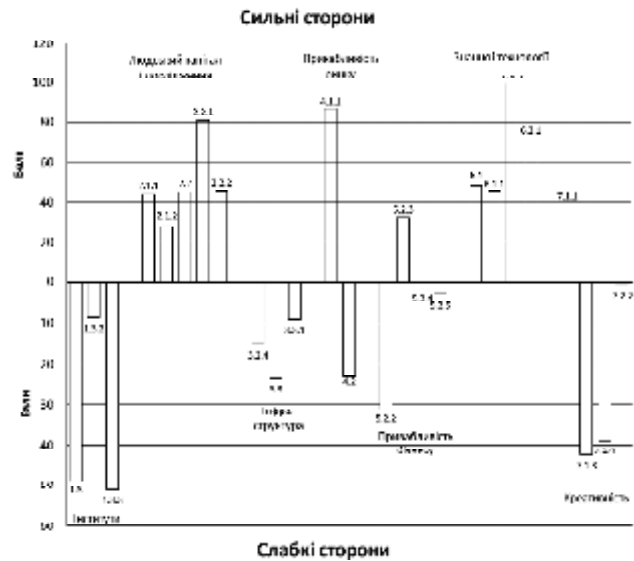

Рис. 1. Сильні та слабкі сторони національної інноваційної системи України згідно з ГІІ 2014

Джерело: побудовано на основі даних [5].

ситуація спостерігається і в Росії, Білорусі та більшості інших держав.

Щодо вихідних умов для ведення підприємства, то в Україні все ще слабкими місцями є: підключення до системи електропостачання, захист інвесторів, оподаткування, міжнародна торгівля, вирішення проблем неплатоспроможності (табл. 1).

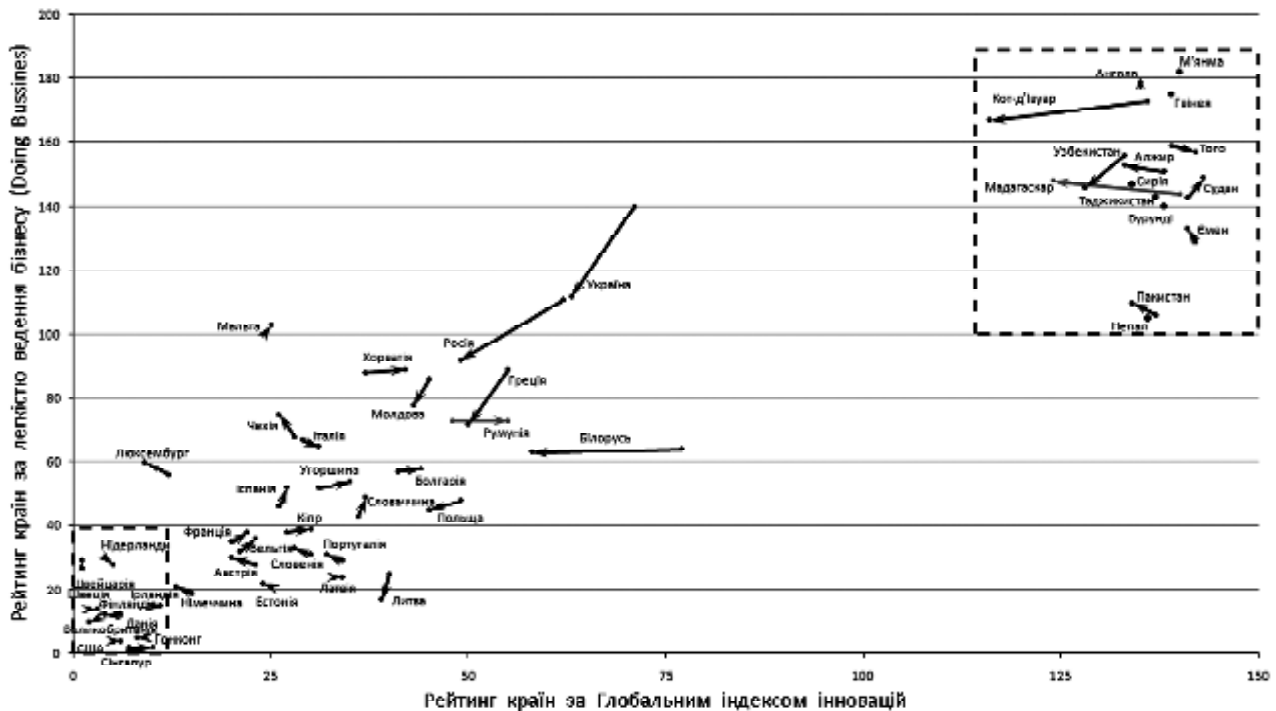

Рис. 2 Взаємозв'язок рейтингових позицій країн за Глобальним індексом інновацій та індексом "Doing Business", 2013—2014 рр.

Джерело: побудовано автором за матеріалами [4; 5; 6; 7].

Таким чином, на державному рівні необхідно розробити комплекс заходів щодо подолання відставання країни в зазначених аспектах для повноцінної реалізації функцій інноваційного підприємництва.

ВИСНОВКИ

Отже, оцінюючи вплив світових тенденцій на розвиток інноваційного підприємництва в Україні, передусім необхідно визначити сильні і слабкі позиції країни за міжнародними індексами: 1) Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index); 2) Індекс економіки знань (Knowledge Economy Index); 3) Індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business). Усі вони свідчать про відносно низькі показники ефективності національної інноваційної системи країни та сформованості середовища щодо розвитку підприємництва. В подальшому для посилення конкурентоспроможності економіки країни (в тому числі й аграрного сектора економіки) та підвищення позиції країни в міжнародних рейтингах, необхідно розробити ефективний організаційно-економічний механізм розвитку інноваційного підприємництва, сприяти формуванню інфраструктури підтримки і розвитку інноваційного підприємництва та науково-освітньої складової як базису його системи.

Література:

1. Богдан Н.И. Международные индикаторы инноваций: оценка сильных и слабых сторон национальной инновационной системы Беларуси // Белорусский экономический журнал. — 2013. — № 4. — С. 31—48.
2. Лігоненко Л. Оцінка інноваційності економіки України в міждержавних рейтингах / Л. Лігоненко // Вісник КНТЕУ. — 2012. — № 3. — С. 5—22.
3. Павленко І.А. Новітні методики оцінювання ефективності національних інноваційних систем [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/1305/1/Pavlenko.pdf>
4. Cornell University, INSEAD, and WIPO (2013): The Global Innovation Index 2013: The Local Dynamics of Innovation, Geneva, Ithaca, and Fontainebleau. — 417 p.
5. Cornell University, INSEAD, and WIPO (2014): The Global Innovation Index 2014: The Human Factor In innovation, Fontainebleau, Ithaca, and Geneva. — 428 p.
6. Doing Business 2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/>

Таблиця 1. Позиції України в рейтингу Doing Business

Компоненти рейтингу	DB-2013 (189 країн)	DB-2014 (189 країн)	Зміна рейтингу
Відкриття бізнесу	50	47	↑ 3
Отримання дозволів на будівництво	186	41	↑ 145
Підключення до системи електропостачання	170	172	↓ -2
Регістрація власності	158	97	↑ 61
Кредитування	24	13	↑ 11
Захист інвесторів	127	128	↓ -1
Оподаткування	168	164	↑ 4
Міжнародна торгівля	148	148	без змін
Забезпечення виконання договорів	45	45	без змін
Вирішення проблем неплатоспроможності	157	162	↓ -5
Загальний рейтинг	140	112	↑ 28

Джерело: побудовано за матеріалами [6; 7].

7. Doing Business 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/>
8. KEI and KI Indexes 2012. The World Bank Group, July 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.worldbank.org/kam>

References:

1. Bohdan, N. Y. (2013), "International innovation indicators: assessment of the strengths and weaknesses of the national innovation system of Belarus", *Belorusskyj ekonomycheskyj zhurnal*, vol.4, pp. 31—48.
2. Lihonenko, L. (2012), "Assessment innovation economy of Ukraine in international rankings", *Visnyk KNTEU*, vol. 3, pp. 5—22.
3. Pavlenko, I. A. (2010), "New methods of evaluating the effectiveness of national innovation systems", available at: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/1305/1/Pavlenko.pdf> (Accessed 24 Nov 2014).
4. Cornell University, INSEAD, and WIPO (2013), *The Global Innovation Index 2013: The Local Dynamics of Innovation*, Geneva, Ithaca, and Fontainebleau.
5. Cornell University, INSEAD, and WIPO (2014), *The Global Innovation Index 2014: The Human Factor In innovation*, Fontainebleau, Ithaca, and Geneva.
6. Doing Business (2013), available at: <http://www.doingbusiness.org/> (Accessed 24 Nov 2014).
7. Doing Business (2014), available at: <http://www.doingbusiness.org/> (Accessed 24 Nov 2014).
8. The World Bank Group (2012), "KEI and KI Indexes 2012", available at: <http://www.worldbank.org/kam> (Accessed 24 Nov 2014).

Стаття надійшла до редакції 02.12.2014 р.